

Dokumentation och reflexion från en kunskapsinsamling i Troja

Till Ilion – andra resan i krigens spår med lärare och studenter i magisterkursen Från Troja till Verdun – Körverk, mars-april 2014

Olle Halldin/Bibliotekarie vid SKH 2014-05-12

Skuggan av en trähäst i Troja 2014

Min första dokumentation av magisterkursen Från Troja till Verdun – Körverk från hösten 2013 behandlade en resa i dödens spår i det krigshärjade Flandern*. Syftet var att ur ett biblioteksperspektiv studera utbildning i skarpt läge med fokus på processen för kunskapsinsamling och den pedagogiska metoden. Denna andra dokumentation fullföljer detta spår och tar sin utgångspunkt i Flandern men reflekterar sedan vidare över kunskapens väsen i spåren efter Homeros och det Trojanska kriget.

Med min dokumentation vill jag i essäns form visa på alternativa metoder för informationsinsamling och kunskapsförmedling vilka är viktig input för att ur ett biblioteksperspektiv förstå de pedagogiska processer som finns på en högskola av typen konstnärligt lärosäte. Min synpunkt är att bibliotekets roll kan behöva uppdateras och ett nytänkande genomföras.

De insikter som jag fått kommer ur samtal med lärare och studenter under de båda resorna men även av att på plats studera det pedagogiska upplägget och kursinnehåll. Med anledning av detta skulle jag vilja formulera ett antal frågeställningar som delvis emanerar från våra diskussioner.

- Hur kan biblioteket komma in i planeringen av utbildningarna båda vad gäller diskussionerna kring kurslitteratur och kunskaper i informationssökning?
- Hur används de källor till kunskap som finns i biblioteket på bästa sätt för utbildning och forskning?
- Vad kan biblioteket användas till för inspiration i det konstnärliga arbetet och dito forskningen?
- Hur fångas ny kunskap upp och hur återkopplas den – vilka alternativa metoder finns – hur sker dokumentationen och hur görs den tillgänglig?
- Hur bygger man en samling för forskningen och utbildningen i konsten som inte intar ett urvalsmässigt historiskt perspektiv? Vad ska med andra ord stå på hyllorna när det primärt inte handlar om historisk vetenskaplig forskning utan om ett utforskande av konstens väsen?

*Dokumentation och reflexion från en kunskapsinsamling i Flandern del 1: <http://www.stdh.se/om-stdh/biblioteket>

Ett sätt att få svar har varit att som bibliotekarie interagera och vara delaktig med undervisning och forskning samt att studera processerna på plats. Bildningsresorna till Flandern och Troja har givit mig inspiration som jag hoppas kan sätta spår i biblioteksarbetet vid Stockholms konstnärliga högskola.

Inledning - en svårtolkad vision

Ett smattrande ljud ekar mellan väggarna. I den medeltida obombade staden Brügge i Belgiska Flandern flyr två personer för sina liv. Bakom dem närmar sig det kulspruteliknande ljudet och rädslan att hamna i skottlinjen ger deras fötter vingar. De snirklande guppiga gatorna är belagda med små runda kullerstenar och framfarten av en röd Fiat syns närma sig. Jägaren är snabb och gummidäcken möter kullerstenarna i en farlig fart vilket orsakar det smattrande ljudet. Men de jagade vet inte vad som orsakar ljudet och båda upplever skrällen likt den som blir jagad i krig. Rädslan är verklig och personerna är jag och min kollega Therese Dahlberg på resa i Flandern i spåren av första världskriget. Vi reser tillsammans med lärarna på Stockholms dramatiska högskola - Aleksandra Czarnecki Plaude, Harald Stjerne och Thomas Mirstam samt tio studenter.

Brügge 2013

I sista stund kastar vi oss mot väggen i den trånga gränden och vår Fiat passerar och försvinner. Det hela händer så fort, men för att snabbt komma undan har jag svingat mig åt sidan genom att ta tag i en uthängande fasadutsmyckning som liknar en tofs i ett rep. När jag i flykten drar i denna öppnar sig en lucka i väggen och vi faller ner i ett hål under jord. Händelsen känns som om det krig vi de senaste dagarna intensivt studerat och lärt oss så mycket om plötsligt blir verklighet - åtminstone i så motto att Therese och jag blir jagade och flyr för våra liv.

Faktum är att första världskriget är ständigt närvarande i Brügge trots att det är 100 år sedan det bröt ut och mot den bakgrunden och med den tumultartade känslostorm vi hamnar i, händer något anakronistiskt märkligt. I samma stund som vi kliver tillbaks upp genom den lucka genom vilken vi fallit öppnar sig en vision för oss. Visionen är sagolik och som en dröm. Den handlar om kriget som aldrig blev, om fred och ett Brügge som ser ut att ha klarat sig undan bomberna, vilket staden också i verkligheten har. Men andra saker är förändrade. Inget påminner om kriget varken i affärerna som varit fyllda av krigshistoriska prylar eller de monument som rests för att minnas alla som stupat i kriget. Det är en stad och en värld som utvecklats utan 1900-talets katastrofer. Men den skrämmer därför att trots igenkänningen saknas så mycket som är en del av mig själv - som är min historia - varför jag är den jag är och har blivit den jag blivit. Där runtomkring finns en annan historia som jag är helt främmande för, och det underliga är att jag trots denna lustfyllda avsaknad av krigets tragedier önskar mig tillbaks till den värld där min egen våldsamma 1900-tals historia fortfarande gäller. Men frågan jag ställer mig i denna förvirring är om vi är i den "riktiga" världen nu, och om den andra som vi kom från är den drömde och som det visat sig grymmare världen.

Vi hinner dock inte vara i denna parallella drömvärld särskilt länge eftersom visionen försvinner när den akuta känslostormen lägger sig, men det känns som ett ganska långt tag och det får mig att reflektera hur det hade varit utan 1900-talets båda världskrig. Och under en nanosekund hinner jag tänka att en möjlig parallell värld kanske ändå finns alldeles bakom hörnet. För liksom i visionen har jag känslan av att det kan finnas andra alternativ till vår nuvarande värld.

Känslan förföljer mig sedan hela resan i Flandern och blev utgångspunkt för den första rapport* jag sedan skrev med döden som en aktör i kursen kallad Från Troja till Verdun – Körvärk. Den behandlar bl.a. utforskande av det "kollektiva minnet" där jag tolkar innebörden av detta som; minnet av en plats viktig för många; en händelse gemensam för flera; eller en enkild upplevelse många känner igen sig i och som även kan vara upplevd som grupp. Det kan vidare handla om flera dimensioner samtidigt där det kollektiva minnet kan sägas vara en gemensam upplevelse av en händelse vilken påverkat många.

För egen del och som bibliotekarie vid StDH finns det flera skäl att delta. En resa till Flandern handlar om att lära sig mer om denna även för oss svenskar så viktiga historia, och att genom att umgås med både lärare och studenter bygga upp ett förtroendegivande samarbete. Men det handlar även om att undersöka de processer som finns i den pedagogiska situationen mellan lärare och elever, och att på så sätt bättre förstå hur och när ett bibliotek kan stå till tjänst. Vidare vill jag studera hur den specifika metoden för kunskapsuppbyggnad går till där man genom en kollektiv metod - som en kör - utforskar en plats genom s.k. kroppslig läsning. Det är en metod som utarbetats av Aleksandra Czarnecki Plaude där man via sinnen och via särskilda tekniker inhämtar kunskap från en fysisk plats och sedan lagrar denna i det kroppsliga minnet som en praktisk kunskap. Men hur fungerar det, och hur kan man plocka fram kunskapen - och hur kan någon annan ta del av den? Kan den överföras via teorier eller måste den erfaras? I detta söker jag svaren i Aleksandras arbete med kören.

Med döden som ständig följeslagare äntrar jag därför den andra etappen i mina studier av de för mig som bibliotekarie alternativa metoder till informationsinhämtning eller kunskapsinsamling. Del två i denna kurs skulle ta oss från Flandern via Stockholm till Troja.

Kollektiv kunskap

Jag har genom egna observationer förstått att något händer med dem som medverkar i den kroppsliga läsningen. Efteråt kan man återge nyfunna insikter som uppstått via den egna upplevelsen och jag tolkar det som att dessa givits dem via egen koncentration och fokusering, men även av att utföra läsningen som ett kollektiv. Det senare har stor betydelse

eftersom det ger en helt annan energi att som ett lag behöva förhålla sig till andra som deltar i samma läsning och som därmed är införstådda i roll, metod och syfte. Kollektivet i det här fallet är "Kören" eller de studenter som går kursen.

Förutom att reflektera över den kollektiva metoden inom körarbetet behöver man i kursen dessutom identifiera och studera de gemensamma sammanhangen och de gemensamma minnen där dessa finns som kunskaper historiskt och hos människor genom tiderna. Det handlar om vårt kulturella och historiska arv beskrivet som ett kollektivt minne och i den här kursen om vår kunskap om fasorna från första världskriget och det trojanska kriget. Minnet från händelser där döden är närvarande är kanske starkare än andra och som dramatisk bakgrund är krigets skeenden utmärkta berättelser för studier av kroppslig läsning och det kollektiva minnet. Som ram för det hela finns dokumentärbilderna och historieböckerna från 1900-talens världskrig, men även Homeros skönlitterära skildring från 700-talet f.kr.

Kören

Just den gemensamma insatsen och den kollektiva kunskapen blir mer tydlig på denna andra resa. Man utför gemensamma övningar av olika slag som jag tolkar som en sorts synkronisering av ett gemensamt stämningsslag. Man undersöker egna projekt där man tränar på rollen som körledare. Man genomför under Aleksandras ledning den kroppsliga läsningen på utvalda platser där studenterna via fysiska rörelser och egen reflektion över platsens betydelse fångar en sorts ny kunskap. Jag tror att det handlar om en lagrad kroppslig kunskap hos var och en, ingående som en del i en helhet - i en körkropp - en samlad organism där delarna endast kan förstås tillsammans. Det som kören på detta sätt samlar och lagrar blir ett kollektivt minne och den konstnärliga gestaltning som arbetet sedan mynnar ut i ser jag som en viktig del i den dokumentation som sedan kan studeras av andra.

Jag ser därför nödvändigheten att i skrift, ljud eller bild dokumentera och lagra relevanta delar av det redovisade konstnärliga arbetet men kanske även delar som beskriver arbetsprocessen. Som bibliotekarie försöker jag utgöra en länk genom att förstå hur informationen och den erhållna kunskapen kan identifieras, lagras och återsökas. Jag ser att konsten stärks av

dokumentation och möjligheten att gå tillbaks till källan för att förstå tillkomstprocessen och det påstående som verket uttrycker. Den konstnärliga forskningen öppnar i mitt tycke upp förståelsen när verket via dokumentation blir intellektuellt tillgängligt och därmed möjligt att ställa frågor till. För mig är därför dokumentationen avgörande och själva essensen i min egen studie på denna resa. Men hur det hela kan gå till är för mig fortfarande i behov av en del undersökning och därför krävs min närvaro för att förstå hur lärare och studenter arbetar tillsammans och för att förstå metoden kroppslig läsning med gemensamma insikter och ett kollektivt minne. Jag kan på plats och nästan som en del av denna kör inse att för att kunna tydliggöra resultatet behövs konsekvent dokumentation med konsekvent beskrivna metadata. I och med det är det möjligt att synliggöra ny kunskap som annars riskerar att bli dold. Men då måste viljan, kunskapen och tiden finnas för att göra detta.

Som bibliotekarie vet jag att det inte är problem hur detta kan göras eftersom standardiserade metadata-tekniker numer finns. Vi vet med andra ord hur konstnärligt arbete och dito forskning kan dokumenteras, men vet också att detta ofta historiskt gjorts på ett inkonsekvent sätt. De publikationsdatabaser för konstnärligt arbete som finns visar att registreringen inte alltid leder till entydiga träfflistor. Vid en sökning blir man osäker om man med sökfrågan verkligen lyckats fånga det som finns eftersom liknande innehåll registrerats med olika metadata. Det handlar om att databasen som källa måste beskriva innehållet med ett gemensamt val av dataelement och terminologi.

När det gäller vad som ska dokumenteras är själva valet problemet. Här behöver de konstnärliga instanserna ge vägledning och en konsensus upprättas där man identifierar vad i den konstnärliga processen som behöver kunna återsökas. Det innebär att man måste ge de olika processerna identifierbara namn som sedan kan synliggöras genom att tilldelas otvetydiga metadata. Om jag vet vad jag menar med olika delmoment i den konstnärliga processen kan jag söka fram och återskapa informationen. Sålunda blir arbetet transparent vilket är en grundläggande förutsättning för åtminstone det arbete som kallas forskning. Allt detta gör mig nyfiken och kan bara lösas genom samarbete mellan konstnärliga arbetet och den bibliograferande metoden där jag representerar den senare.

Vad gäller den här kursen finns en hel del dokumentation av processen och studenterna kommer att gestalta sin examinationsuppgift som ett körverk vilket i sig behöver dokumenteras. Den kollektiva metoden kommer därmed att åskådliggöras vid redovisningen och därefter synliggöras via dokumentationen, men framförallt kommer metoden att klargöras som ett KU-projekt där Aleksandra Czarnecki Plaude lägger fram resultatet av sitt undersökande arbete.

Underjorden

Det slår mig att mycket i krigsskildringarna jämför dödens värld med underjorden. Denna skildras genom fysiskt drunknande i leran kring slagfält och skyttegravar i Flandern där många fortfarande ligger dolda i ett underjordiskt mörker. Men också av Homeros och även Vergilius där dessa båda författare tecknar en underjordisk tillvaro där hjältarna efter döden fortfarande har en sorts existens. Genom kursens upplägg och fokus

på krigets dramatik blir i en tänkt underjord

Flandern 1915

mötet mellan Achilles och Hektor med de dödade soldaterna från slaget vid Verdun på något sätt logisk. Den blir nästan trolig som bara ett konstnärligt framförande kan bli när det är som mest övertygande och i min hjärna sker en förvandling där inte minst platsen Trojas attraherande magi bidrar till att försätta mig i berättarläge.

Underjordstemat öppnar för historier och dolda kunskaper och det finns ett avsnitt i en bok skriven av författaren Danilo Kiš som handlar om "De dödas encyklopedi". Ett verk som berättar alla opublicerade kunskaper som annars glömts genom döden. Kiš skriver hur huvudpersonen hamnar i underjorden - märkligt nog i Stockholm och i Humlegården under Kungl. biblioteket - och där rummen representerar olika ämneskategorier med allt vetande samlat och där *De dödas encyklopedi* är det verk som dessutom samlar allt glömt vetande. I *De dödas encyklopedi* blir huvudpersonen insläppt på natten av en Cerberusliknande vakt och därinne bland spindelväven är alla rum där man förvarar böcker likadana. Varje rum står för en bokstav i alfabetet (kanske en klassifikation?) och denna bokstav står skriven på bokryggarna. Böckerna är fastsatta vid hyllorna med tjocka järnkedjor utan lås och fastsmidda vid varandra som galärslavar. Här finner huvudpersonen det unika exemplaret av *De dödas encyklopedi*. Här beskrivs mänskliga relationer, landskap, hela den mångfald detaljer som ett människoliv består av. Historisk och geografisk information så levande att huvudpersonen "ser" den. Allting finns nedtecknat förutom där detta redan finns i bibliotekets andra uppslagsverk, i de andra rummen. Här är det istället de mer anonyma som får en chans med personliga, detaljerade, kortfattat nedtecknade, informationsförmedlande, perifera men ändå avslöjande uppgifter.

Det är inte utan att jag som bibliotekarie attraheras av tanken på en bok med denna typ av information. Där skulle alla de meningslöst dödade få en röst och där skulle mycket vi undrat över sedan Homeros kunna få sin förklaring. Boken förvaras i underjorden och på något sätt är det denna som länkar samman allt och där fiktion, tid och kronologi saknar betydelse. Att mot bakgrund av dramat om Orfeus även kunna "se" det som ännu inte offentliggjorts kring hur det gick till när Orfeus misslyckades föra ut Eurydike ur Hades mörker. Att kunna ta del av Eneas opublicerade tankar när han efter att förlorat kriget i Troja, slagen men inte besegrad, beger sig på sin egen odysseé och mellanlandar i Kartago för att så småningom grunda Rom. Att kunna ta del av kejsar Augustus släktforskning när han länkar samman sig själv med Eneas genom ett påstått släktskap och där han ger Vergilius uppdraget att nedteckna romarikets svar på grekernas Odysseé. Och att kunna ta del av deklamationen av Aeneiden från den lilla teatern i Troja där Augustus vid ett besök befäster sitt släktskap med Eneas genom att bege sig till denna plats för att på så sätt sluta cirkeln.

Teatern i Troja

Det är också möjligt att följa samme Vergilius som ledsagare i underjorden i Dantes Gudomliga komedi och beskåda det opublicerade - hur författaren vid tillkomsten av verket resonerar kring graden av synd där olika historiska personer placeras olika otrevligt i de inre kretsarna. Slutligen går det att ta del av all sorg och förtvivlan från vår egen tid och 1900-talets krig där soldaterna dödas med hjälp av modern krigsutrustning i ett tempo som måste givit färjkarlen Caron bekymmer. Vid stranden av floden Styx måtte köerna ringlat sig med alla som skulle över floden.

Läsningen av *De dödas encyklopedi* gör att underjorden och döden hålls levande och när jag så erinrar mig händelsen med den röda Fiaten under resan i Flandern och visionen av en parallell värld är jag inte lika säker längre på att det var en vision. Vid ett besök i ett kloster i Brügge där som brukligt de döda ligger under stengolvet, minns jag den stenplatta som jag trampat på med texten ”Ingank” och förnimmelsen att detta var ingången till dödsriket – eller kanske visionens och underjordens levande parallellvärld. Vad skulle texten annars betyda?

Urkällan

Vill man försöka förstå berättelsens natur bör man söka upp källan. Och att bege sig till Troja är att gå till själva urkällan, det som den västerländska berättarkonsten utgår ifrån. Homeros ger genom sin berättarkonst bilder av landskapet och staden Troja, liksom han även gör genom sin personteckning där han ger oss en bild av de olika personernas utseende.

Troja 2014

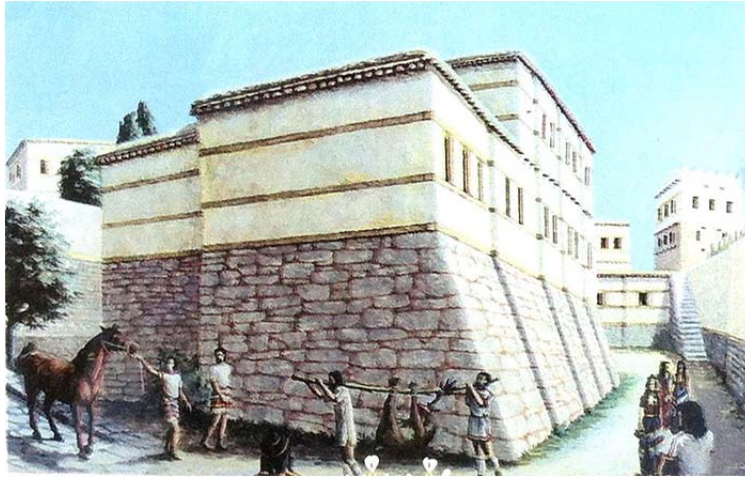
Troja 1493

Att bege sig till Troja idag är att placera bilderna i en miljö som sedan länge försvunnit men där vissa kvarlämnade stenformationer vittnar om att här låg troligtvis en gång Troja. Teatern är den teater som Augustus besökte. Eller kan vi vara säkra på det? Har man funnit belägg för att detta är Troja. Har man hittat någon gatuskylt med namnet? Finns det alls något i de arkeologiska fynden som bevisar att detta är platsen för Iliadens handling? Jag kan inte läsa mig till det, men varför tvivlar jag? Även om man jublat över att man hittat Troja har platsen funnits på kartor sedan 1500-talet, så särskilt försvunnen har den inte varit. Egentligen vill jag ju få en bekräftelse på att sagan är sann. Tänk om Achilles funnits och tänk om man hittar hans grav som finns beskriven i Illiaden och på diverse krukor och stentavlor. Tänk om det i denna grav finns ett skelett med skadat hälben, och om Achilles funnits borde även Odyssevs funnits. Och då kanske det finns en sanningshalt att de gudar som hjälper och stjälpes Illiadens och Odyssevs karaktärer har en möjlig existens eller åtminstone kan förklaras. Tanken svindlar och Troja som plats kittlar alla sinnen.

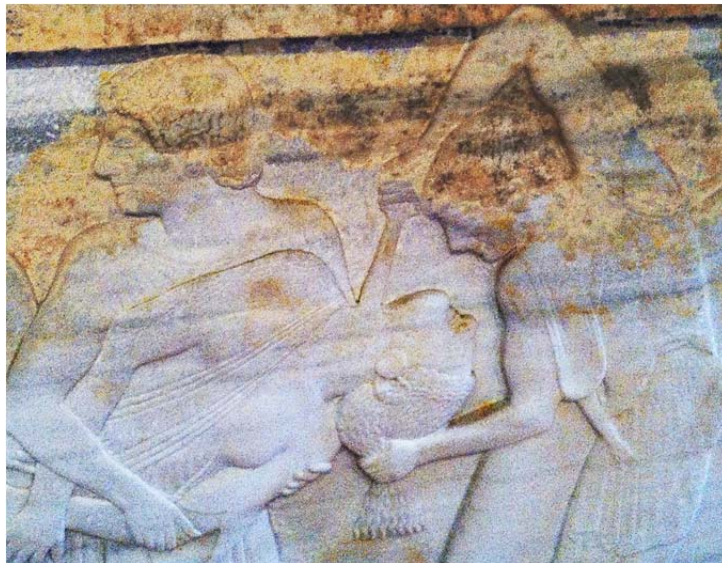
Den som kan läsa landskapet och resterna av den gamla staden kan med hjälp av Illiaden bygga upp staden som man tänker sig den. Genom att besöka platsen blir berättelsen tydligare och mer begriplig och visst, det handlar om kroppslig läsning, men samtidigt dödas på något sätt illusionen. Jag menar därmed att berättelsen riskerar att ta skada av att bekräftas som sanning, men jag är kluven. Kanske berättelsen tar skada men att historien blir tydligare genom att den levandegörs. Tänker man på ordet historia betyder det två saker. Dels att det finns förfluten tid som innehåller händelser och saker som vi ser spåren av och som når oss via texter och bilder, dels en historia som blir av det man berättar.

I vilket fall – arkeologerna gör fynd och fynden berättar. På 1800-talet hittas kung Priamos skatt och nu på senare tid avslöjar det kollektiva minnet, genom en urgammal benämning på en geografisk plats, att det även finns ett landskapets minne där detta utpekar förekomsten av en grav med en mördad ung kvinna. Platsen har namn efter denna händelse och man hittar en grav med en sarkofag kallad Priamos dotters grav. På sarkofagen finns temat i bildrelief där Priamos dotter offras av Achilles son - vid Achilles grav. Varför skulle detta tema pryda en sarkofag om det inte var Priamos dotters grav. Arkeologerna ser det som en typ av bekräftelse, men jag försätter att tvivla och samtidigt önska att det är sant.

Offret av Kung Priamos dotter

Offret av en student 2014

Temat med offret har kanske funnits i det kollektiva minnet, och kanske det betyder något som ibland används för ond bråd död eller för att knyta den döde till en berättelse som alla känner till och som har stort symbolvärde. Att den döde är en kvinna tror jag på eftersom gestalterna på sarkofagen är kvinnor, men att det är Priamos dotter som ett bevis för händelser i Illiaden kan jag inte köpa. Men denna metaberättelse är en bra berättelse i sig.

Men skatten då. Den hittades ju på 1800-talet och tillskrevs kung Priamos. Sentida historiker har emellertid avslöjat att skatten bara delvis är från Troja och har hittats i olika lager dvs. från nio möjliga städer staplade på varandra, och man vet knappast var skatten legat eftersom dokumentationen är knapphändig. Men det finns en lust att göra den till Priamos skatt och därmed ”förbättras” historien, men för mig kanske inte berättelsen. Kanske har det med berättelsens funktion att göra. I Illiaden är berättelsen en kombination av historisk händelse och kärleksintrig och får trots gudar och magi en mer dokumentär prägel. Om det dokumentära sålunda bekräftas påverkar det tilltron till eposets sanningshalt och Agamemnon, Paris och sköna Helena blir på något sätt nästan verkliga. Men är den sann så är det ju ingen saga längre och på något sätt försvinner illusionen och berättelsens storhet och samtidigt konstens väsen. Får sagans mystik konkret form med staden Trojas kordinater fastställda genom GPS blir åtminstone för mig den konstnärliga dikten och dess magi inte längre lika magisk som dikt.

Så det jag slits emellan är att det Troja jag besöker och den Illiad jag läst inte garanterat gynnar berättelsen men det kittlar lite att på platsen föreställa sig. Jag kommer på mig själv att föreställa mig att det var här utanför muren som Achilles skändade Hektors döda kropp genom att släpa honom efter sin vagn runt staden. Och det är bland annat dessa vibrerande hitoriska vingslag som studenterna vid Stockholms dramatiska högskola är på platsen för att uppleva. Att som ett kollektiv med hjälp av sina sinnen läsa av platsen och knyta sina därigenom erhållna upplevelser till egna eller gemensamma erfarenheter och sedan sammanföra dessa till kunskaper att använda närhelst det behövs för deras konstnärliga praktiker.

Kören i arbete

I Flandern gjordes den kroppsliga läsningen av krigets platser, soldaternas gravfält och de krigsmonument vilka som ett sorts gigantiskt dåligt samvete bevarar minnet av det som hänt. I Troja finns inga minnesplatser, monument eller gravar men det är likväl en krigsskådeplats. Och anledningen till båda krigen är politisk. I första världskriget är det ett politiskt spel mellan olika länder och deras syn på rätt och fel samt behov av utrymme. Kriget i Troja är politiskt på så sätt att som en följd av gudarnas intriger berövas grekerna sin Sköna Helena vilken trojanerna anser sig ha moraliskt rätt till och som de vägrar lämna tillbaka. Således förklarar grekerna krig. Att det sedan inte bara är en redovisning av krigets fasor utan också ett drama mellan människor gör det till en berättelse på samma sätt som skildringen av första världskriget i romanen *På västfronten intet nytt*. (av Erich Maria Remarque, 1929)

Men det går att göra fler paralleller mellan trojanska kriget och första världskriget. Trojas placering är vid Medelhavets inlopp till Dardanellerna och vidare in mot Marmarasjön Bosporen och Svarta havet. Det är ett strategiskt läge som även påverkade planerna för det första världskriget. Likt en trojansk häst smög britterna in manskap i ett fartyg som de satte på grund för att i skydd av mörkret inta delar av Gallipolihalvön. Detta för att säkra transporter genom Dardanellerna till de allierade ryssarna. Detta upptäcktes och båten sänktes. Man räknade inte med Kemal Atatürk och turkarnas starka motstånd och trots förstärkning från Australiensare och Nya Zeeländare förblev Gallipoli turkiskt efter nio månaders skyttegravskrig. Det meningslösa kriget, som genom denna kurs studerats i Flandern, togs till sagans Troja för att avslutas som det började i skyttegravar fast nu i Gallipoli - och så är cirkeln sluten.

Efter att millioner döda räknats in i det underjordiska dödsriket är det svårt att ta till sig statistiken, men en lärdom är att det är farligt att vara likgiltig och att inte tycka historia har ett värde som just historia, eller som ordet även betyder som en berättelse vars uppgift är att sprida kunskap.

Konstnärlig gestaltning med skulpturer i skyttegrav. Gallipoli 1914

Australiensisk soldat 18 år, 1915

Slutligen

Min rapport och dokumentation vill undersöka hur informationsinsamling och kunskapsförmedling på ett konstnärligt lärosäte går till. Ur ett biblioteksperspektiv behöver förståelsen av de pedagogiska processerna uppdateras och ett nytänkande genomföras där även synen på dokumentation ses över.

Ett sätt att få svar på olika frågor är att interagera med undervisning och forskning och att studera processerna på plats. Bildningsresan till Flandern och Troja har givit en del insikter som jag menar bör sätta spår i biblioteksarbetet vid Stockholms konstnärliga högskola.

Den trähäst som användes i filmen Troja 2004.

Rekvisitan blev en gåva från Brad Pitt till den turkiska staden Canakkale.